

EPISTEMOLOGICAL STUDIES IN PHILOSOPHY,
SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ISSN 2618-1274 (Print), ISSN 2618-1282 (Online)

Journal home page: <https://visnukpfs.dp.ua/index.php/PFS/index>

ФІЛОСОФІЯ

Сергій Вікторович ШЕВЦОВ

Доктор філософських наук,
професор кафедри філософії,
Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара,
пр. Науки, 72, Дніпро, 49000, Україна

E-mail: ulysses1967@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2187-5936>

УДК 130.2+378

Serhii SHEVTSOV

Doctor of Philosophical Sciences,
Full Professor of the Department of Philosophy,
Oles Honchar Dnipro National University,
Nauka Ave., 72, Dnipro,
49000, Ukraine

ФІЛОСОФСЬКО-ПЕДАГОГІЧНІ ПІДГРУНТЯ
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ

«КУЛЬТУРОЛОГІЯ: МЕНЕДЖМЕНТ КУЛЬТУРНИХ ПРОЦЕСІВ»

Received 3 June 2024; revised 27 June 2024; accepted 28 June 2024

DOI: 10.15421/342424

Анотація

Актуальність обумовлена соціокультурною й цивілізаційною важливістю підготовки фахівців у галузі управління культурними процесами. Мета роботи – артикуляція філософсько-антропологічних, телеологічно-каузальних, організаційно-праксеологічних підвалів освітньо-професійної програми «Культурологія: менеджмент культурних процесів». Доведено, що філософсько-антропологічне підґрунтя містить синкретичний образ людини, який виникає на перетині трьох образів – людини, яка здатна до символічної діяльності, людини, яка здатна виконувати посередницькі функції, а також людини, яка вміє керувати складними культурними процесами через пошук спільної міри взаємодії. Усвідомлено, що телеологічно-каузальне підґрунтя містить, з одного боку, комплементарність трансцендентних та іманентних цілей культури, а з іншого, – сукупність каузальних механізмів для їх досягнення та відповідності. Встановлено, що організаційно-праксеологічне підґрунтя фундає її у контексті міждисциплінарності, що відповідає сучасному стану існування й розвитку наукового знання.

Ключові слова: homo mediator, homo moderator, телеологічність, каузальність, міждисциплінарність.

PHILOSOPHICAL-PEDAGOGICAL FOUNDATIONS
OF THE EDUCATIONAL-PROFESSIONAL PROGRAM
‘CULTURAL STUDIES: CULTURAL PROCESS MANAGEMENT’

Abstract

The relevance is due to the socio-cultural and civilizational importance of training specialists in the field of cultural process management. The purpose of the work is the articulation of the philosophical-anthropological, teleological-causal, organizational-praxeological foundations of the educational-professional program “Cultural Studies: Cultural Process Management”. It is proved that the philosophical and anthropological basis contains a syncretic image of a person, which arises at the intersection of three images – a person who is capable for symbolic activity, producing different forms – science, art, literature, philosophy, religion etc. (homo symbolicum), a person who is able to perform mediating functions (homo mediator), as well as a person who knows how to manage complex cultural processes through the search for a common measure of interaction (homo moderator) like Pericles, Cosimo di Giovanni de’ Medici, Catherine de Vivonne, marquise de Rambouillet etc. It is realized that the teleological-causal foundation contains, on the one hand, the complementarity of the transcendent (wisdom, goodwill, beauty, justice etc.) and immanent (specific socio-cultural projects) goals of culture, and on the other hand, a set of causal mechanisms for their achievement and compliance. It is realized that the relationship between the goal and the means is such that the more complex the goal, the stronger the role of the means, and because of this, it has a singular character; that is, it is determined in each individual case. It is established that the organizational and praxeological foundation underpins it in the context of interdisciplinarity, which corresponds to the current – synergetic – state of

existence and development of scientific knowledge with the inherent processes of nonlinearity, stochasticity, probability, randomness.

Keywords: *homo mediator, homo moderator, teleological principle, causal principle, interdisciplinary.*

Постановка проблеми.

Кафедра філософії Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара заснована у далекому 1921р. першим обраним ректором університету Володимиром Порфировичем Карповим, людиною енциклопедичного масштабу – вченим-медиком (ембріологія, гістологія, цитологія), талановитим організатором науки (засновник у нашому місті Медичного інституту), знавцем давньогрецької та латинської мов (перекладач творів Арістотеля: «Фізика», «Про походження тварин», «Про частини тварин», «Історія тварин», редактор вибраних творів Гіппократа). З 2002р. на кафедрі здійснюється підготовка фахівців зі спеціальності 033 «філософія» за трьома освітньо-кваліфікаційними рівнями – бакалавр, магістр, доктор філософії (PhD). З 2015 р. кафедра розпочала підготовку спочатку магістрів, а потім й бакалаврів за спеціальністю 031 «релігієзнавство». З 2022р. ми також готуємо фахівців зі спеціальності 034 «культурологія» першого освітньо-кваліфікаційного рівня. Повна назва освітньо-професійної програми «Культурологія: менеджмент культурних процесів». Саме їй я хотів би приділити увагу у якості гаранту. Матеріал, розташований нижче, є не стільки підведенням певних підсумків – для цього ще потрібен певний час, скільки з'ясуванням певних філософсько-педагогічних підвалин цієї освітньо-професійної програми, які не вміщуються в існуючу форму стандарту, надають їй додаткової концептуальної рельєфності й змістовній насиченості, важливість чого уявляється особливо актуальною у контексті того цивілізаційного розлому й виклику, в якому опинилася сучасна Україна.

Аналіз літератури демонструє, що інтерес до філософського осягнення освіти взагалі й вищої зокрема в сучасній культурі зберігається й зростає. Безумовно, перш за все хотілося б відмітити праці таких європейських мислителів, як Х.Ортега-і-Гасет, К.Ясперс, М.Гайдеггер, Ю.Габермас, Ж.Деріда тощо

[Зубрицька, Бабалик 2002], де феномен університету підлягає всебічному осягненню з точки зору його світоглядних, етико-аксіологічних, організаційно-праксеологічних, соціокультурних підвалин та телеологічних інтенцій тощо. У цьому контексті уявляється також актуальною збірка «Покликання університету», де свої думки висловлюють вітчизняні філософи: М.Попович, В.Горський, А.Єрмоленко, О.Гомілко, М.Мінаков, М.Зубрицька, М.Култаєва тощо [Гомілко 2005].

Російська навала, що розпочалася з 24 лютого 2022р., внесла значні корективи в осягненні ролі освіти й культури взагалі. Про це свідчать пошуки нових сенсів полікультурного світу й розглядання феномену повоєнного діалогу [Копієвська, Денисюк, Добровольська 2023], осягнення феномену постглобалізму у контексті військових конфліктів [Сабадаш 2023], усвідомлення ролі національної науки і освіти в сучасних цивілізаційних викликах й зокрема в умовах війни РФ проти України [Ткаченко, Шульга 2024], рефлексія стосовно філософської складової університетської освіти та науки, історії філософії у світовій духовній культурі, логіки, теорії пізнання, філософії свідомості, філософії історії та філософського дискурсу війни, філософії культури крізь оптику філософсько-антропологічної проблематики, тенденцій та перспектив філософії в Україні [Андрущенко, Русаков, Гончаренко 2024].

Сьогодні в Україні за спеціальністю 034 «культурологія» здійснюють підготовку понад тридцять вишів. Серед освітніх програм є програми праксеологічної спрямованості: «Візуальне мистецтво та менеджмент культурних процесів» (ХНУ ім. В.Н.Каразіна), «Експертиза культурних цінностей» (УМСФ), «Івент-менеджмент» (КНУКіМ, ПВНЗ «КУК», УДУНіТ), «Культурологія, організація культурно-дозвіллевій діяльності» (МДУ), «Фундаментальна та прикладна культурологія» (ХДАК).

Н.Максимовська розглядає прикладну

культурологію як важливу й невід’ємну частину складного, багатогранного процесу культурної політики, яка являє собою «механізм, який запускає процес культурутворення на всіх рівнях функціонування (глобальний, міжнародний, регіональний в сенсі регіону світу, національний, локальний у межах країни)» [Максимовська 2023]. Осягнення діяльності цього механізму здійснюється на різних рівнях: державно-управлінському [Любарець, 2023], міжнародному [Шостак 2023], філософсько-антропологічному [Андросова, Маркова, 2022] тощо.

Метою статті є артикуляція певних філософсько-педагогічних підвалин освітньо-професійної програми «Культурологія: менеджмент культурних процесів» (далі ОПП – С.Ш.).

Виклад основного матеріалу.

Спочатку необхідно визначитися, що собою являють філософсько-педагогічні підґрунтя ОПП. Зрозуміло, що будь-яка освітня програма взагалі та позначена ОПП зокрема є частиною педагогічного процесу, тому у загальному вигляді філософсько-педагогічні підґрунтя ОПП позначу як певний комплекс проблемних полів, що виникають на перетині філософії та педагогіки, а зараз, деталізуємо. По-перше, філософсько-антропологічне підґрунтя ОПП, позаяк будь-яка педагогічна система, так чи інакше, сприяє становленню образу людини, осягненням якого філософія займається безпосередньо або опосередковано з часів антропологічного повороту Античності (софісти та Сократ). По-друге, телеологічно-каузальне підґрунтя ОПП – педагогічний процес має певну доцільність у горизонті існування суспільства та культури, а також низку засобів, за допомогою яких цілі освіти досягаються. По-третє, організаційно-праксеологічне підґрунтя ОПП, позаяк, з одного боку, філософія завжди тяжіла до певної педагогічної організації й інституціалізації (достатньо пригадати Піфагора та його школу в Кротоні, Платона та його Академію, Арістотеля та його Ліцей, Зенона Кітійського та Стою Поікіле, Епікура та його Сад, а з іншого, педагогіка як така є прикладною філософією – педагогічна діяльність, так чи інакше, пов’язана з втіленням певних філософських принципів (знання

– істина, воля – добро, справедливість, право, чуття – краса, виразність тощо). Позначені філософсько-антропологічне, телеологічно-каузальне, організаційно-праксеологічне підґрунтя встановлюють своєрідний трансцендентальний горизонт ОПП, вони задають певні апріорні умови, в яких відбувається її реалізація. А зараз більш докладно розглянемо кожну з позначених вище підвалин.

Розпочнемо з філософсько-антропологічного підґрунтя ОПП, позаяк бачення людини крізь призму управлінсько-прикладної спрямованості культурології має власну специфіку. Як відомо, європейська культура створила низку образів людини. По-перше, це античний образ людини як розумної істоти (*homo sapiens*), де раціональні підґрунтя існування людини (розсудок, розум) вважаються визначальними і в межах цього образу відбувається становлення поглядів Платона, Арістотеля, Р.Декарта, Б.Спінози, Г.В.Ляйбніца, Ф.Бекона, Т.Гоббса, Дж.Локка, І.Канта, Г.В.Ф.Гегеля та ін. По-друге, середньовічний образ людини як істоти гріховної (*homo peccatorius*), де первородний гріх (*peccatum originale*) є фундаментальною ознакою людського існування, подолання якого можливо шляхами віри (*fides*), надії (*spes*), любові (*caritas*) завдяки божественному одкровенню. І тут ми маємо справу з апологетичною християнською думкою (Арістидіос Афіньський, Юстин Філософ, Тертуліан, Іринеї Ліонський, Климент Александрійський, Ориген тощо), поглядами Отців Церкви, як Сходу (Василь Великий, Григорій Богослов, Григорій з Нізи, Іван Золотоустий тощо), так Заходу (Григорій Великий, Августин Аврелій, Амвросій Медіоланський, Єронім Стридонський тощо), міркуваннями релігійних містиків Нового часу (Я.Беме, А.Сілезіус, І.Таулер, В.Вайгель, Б.Паскаль тощо), представниками екзистенційної думки (С.К’єркегор, М.Бердяєв, Л.Шестов тощо). По-третє, новоевропейський образ людини як істоти ремісницької (*homo faber*), яка керується не стільки розумом, не стільки певними чеснотами, скільки волею, бажаннями, пристрастями, підкорюючи собі світ, намагаючись бути його керманом. І тут зустрічаємось з низкою поглядів

достатньо різних мислителів, серед яких Н.Макіавелі, К.Маркс, З.Фройд тощо. По-четверте, сучасний образ людини як істоти, здатної до символізації (*homo symbolicum*), розроблений представником Марбурзької школи неокантіанства Е.Касирером у власній фундаментальній праці «Філософія символічних форм» [Cassirer 2023]. Згідно з Е.Касирером, людину неможна редукувати лише до однієї якоїсь якості, чи то раціональної (*homo sapiens*), чи то політичної (*homo politicus*), чи то мовленнєвої (*homo loquens*), чи то грайливої (*homo ludens*) тощо. Людське існування, на думку представників неокантіанської школи (Г.Коген, П.Наторп, Е.Касирер) має не стільки субстанційний, скільки функціональний характер. Через це людина є такою істотою, яка формує світ навколо себе через різноманіття власної символічної діяльності. Позначена діяльність людини не підлягає жодному редуванню і проявляє себе у таких формах, як мова, міф, наука, мистецтво, техніка, історія тощо. Таким чином, через власну символічну діяльність світ навколо людини набуває смислів й цінностей.

Уявляється, що серед всіх позначених вище образів людини – розумний, гріховний, ремісницький – саме символічний позначає особливості праксеологічної спрямованості ОПП, які полягають у наступному. У кожній символічній формі спостерігається діяльність різних особистостей: релігію створюють провісники та адепти, науку – вчені, дослідники, винахідники, мистецтво – митці різних галузей й напрямків, мову розвивають письменники – поети, прозаїки, критичну складову культури – філософи. Чи обов'язково, так би мовити, менеджеру культурних процесів або людині, яка керує певними культурними процесами бути вченим, митцем, літератором, філософом? З одного боку, чому б ні, як мінімум, повинна бути певна обізнаність у тій галузі, в якій працює така людина, а з іншого, відомо, що гарний науковець, літератор, митець самі по собі не завжди є талановитими організаторами відповідних культурних процесів. У якості прикладу можна пригадати того ж Дж.Джойса або М.Пруста, В. ван Гога або П.Гогена тощо – всі вони були настільки

зосереджені на власній творчості, що певні соціально-орієнтовані організаторські здібності були зайвими. Дійсно, не завжди талановитий письменник або митець, або мислитель є талановитим організатором і навпаки. Тому людина, яка керує культурними процесами повинна створювати певні, якщо завгодно, локуси або простори, ситуації, події, в яких творці культури мали б можливість працювати у відповідних галузях культури. Така людина є своєрідним посередником між творцем з його предметом творчості (наука, філософія, література, живопис, музика тощо) та світом, через що предмети творчості (книги, картини, музичні твори тощо) набувають певної соціальної значущості. Наведу низку прикладів.

Перший – діяльність одного з найбільш відомих афінських стратегів Перикл, яка сприяла розквіту талантів скульптора Фідія, містобудівника Гіпподама, історика Геродота, філософа Анаксагора тощо. Взагалі, так зване коло Перикла вважається одним з перших інтелектуальних салонів Європи. Другий – діяльність флорентійського банкіра, державного діяча, неофіційного керманіча Флоренції Козімо Медічі на прізвиська «Старий» та «батько Батьківщини», яка стала вагомим поштовхом для розквіту талантів митців: Д.Донатело, Ф.Брунелескі, М.Мікелоці, Б.Гоцолі, Фра Анжеліко тощо, філософів М.Фічіно, К.Ландіно, А.Поліціано тощо. Третій – діяльність Катрин де Вівон, мадам де Рамбуйє – володарки паризького літературного салону «*Salon de la cour*», завдяки якому виник феномен преціозної літератури (В.Вуатюр, А.Годо, Ж.Скюдєрі, О. д'Юрфе тощо). Всі приклади вказують на сам дух того, що собою являє управління культурними процесами, тут менеджер є не стільки адміністратором, скільки комунікатором, медіатором, модератором й творцем водночас – тим, хто здатний створювати певну спільну атмосферу спів-творчості, керувати нею. Тому в філософсько-антропологічному сенсі образ менеджера культурних процесів формується на перетині, по-перше, образу істоти, яка вміє виконувати посередницькі функції (*homo mediator*), по-друге, образу істоти, яка вміє керувати через пошук спільної міри взаємодії (*homo moderator*), по-третє,

образу істоти, яка здатна до символізації буття (*homo symbolicum*). Перейдемо до наступного – телеологічно-каузального підґрунтя ОПП.

Звернемось спочатку безпосередньо до ОПП. Її мета визначається як підготовка менеджерів культурних процесів – фахівців, здатних на підставі знання й володіння сучасними гуманітарними технологіями (критичність, креативність, інноваційність тощо), розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі культурології на регіональному, загальноукраїнському, крос-культурному рівнях [Шевцов, Окорок, Бродецька, Павленко 2022]. Відомо, що на відміну від природи, яка являє собою колообіг, постійне повернення, певне відтворення, культура, навпаки, це – можливість виникнення нового, це – можливість і розвитку, і занепаду, і стагнації, це – можливість подолання минулих форм новими, це – наявність таких цілей, досягнути яких остаточно неможливо. Наведу деякі приклади. Можна, скажімо, остаточно відповісти на питання до якої релігійної конфесії належить людина, але остаточно відповісти на питання, що таке Бог, неможливо. Можна точно відповісти на питання, кого людина кохає, але остаточно відповісти на питання, що таке любов, що таке кохання, неможливо. Таким чином, культура пов'язана з існуванням цілей-цінностей, які не можна остаточно досягнути, це так звані трансцендентні цілі-цінності. Відсутність можливості остаточно досягнення цілей-цінностей не означає їх помилковості або ілюзорності, навпаки, саме через прагнення таких цілей-цінностей людина й залишається людиною у цьому світі, оскільки людина як істота, яка здатна до символізації, може долати межі свого природного існування. Отже, культуролог-менеджер культурних процесів, так чи інакше, повинен у власній діяльності враховувати наявність саме подібних цілей-цінностей: істина, добро, краса, справедливість, віра, любов тощо. З іншого боку, діяльність культуролога як управлінця культурними процесами передбачає участь у конкретних проектах, які повинні мати таку мету, яку не лише можна, а й потрібно досягати – організація й проведення різноманітних заходів: митецького конкурсу, джазового

фестивалю, форму бізнесменів тощо. Все це передбачає певну технологічність у діях і тут ми виходимо на проблематику співвідношення телеологічності та каузальності.

Як відомо телеологічність та каузальність протиставляються одна одній. Каузальність демонструє такий всебічний зв'язок явищ, де причина є явищем або дією, що викликає інше явище або дію, тобто тут спостерігається двочленна структура – причина та наслідок. Зв'язок між причиною та наслідком може бути жорстким або більш-менш вільним. Телеологічність передбачає певну відповідність визначеному стану, модель якого (матеріальна або ідеальна) уявляється в якості мети, тобто тут спостерігається тричленна структура – суб'єкт, спрямований у власній активності на певний об'єкт у якості мети, а також зворотний зв'язок між оволодінням об'єктом та відповідною реакцією на це суб'єкта. У той же час телеологічність та каузальність можуть розглядатися як комплементарні структури. Справа в тому, що досягнення суб'єктом певної мети передбачає використання відповідних засобів. Якщо досягнення мети – телеологічний процес, то використання засобів – це, так би мовити, каузальний процес. Співвідношення між метою та засобами є таким, що чим складнішою є мета, тим роль засобів посилюється. Щоб дістати плід з дерева достатньо, скажімо, у якості засобу використати сходи, а щоб досягти відповідного наукового ступеня, потрібна різноманітність засобів: аналітично-синтетичні здібності в обробці інформації, вміння писати статті, навички архітектонічної побудови тексту, прийняття участі у різноманітних конференціях, систематичність наукової праці тощо. А зараз повернемося до освітньої програми.

Майбутній менеджер культурних процесів має справу з двома рівнями доцільності. Перший рівень має трансцендентний характер, що визначається певними цілями-цінностями, з якими пов'язаний проєкт: істина, якщо проєкт має науково-дослідницький характер, краса, якщо проєкт пов'язаний з розкриттям митецьких здібностей його учасників, виразність образу, якщо проєкт має художньо-літературну спрямованість. Другий

рівень – іманентний, тобто цілісна реалізація проєкту – проведення конкурсу серед митців, або проведення музичного фестивалю, або проведення літературних вечорів, філософічних кафе тощо. Кожен такий проєкт у власній доцільності, так чи інакше, співвідноситься з цілями-цінностями, з якими він пов'язаний. Але реалізація такого проєкту буде пов'язана з майстерністю використання відповідних засобів для досягнення його іманентної мети. Трансцендентний горизонт цілей-цінностей окреслюється у блоці фундаментальної підготовки, представлений низкою дисциплін: антична культура та філософія, культура та філософія Середньовіччя та Відродження, європейська культура та філософія XVI-XIX ст., сучасна культура та філософія, культура та філософія Сходу, історія всесвітньої літератури, історія та теорія мистецтва, філософія культури, релігієзнавчі та міфологічні штудії, феноменологія та сучасна герменевтика, соціальна та культурна антропологія, теорія і критика театру та кіно, візуальна культура, а також логіка. Іманентний горизонт цілей, а також можливі засоби, які використовуються для їх досягнення, окреслюється у блоці менеджменту культурних процесів: основи менеджменту й корпоративна культура, регіональний менеджмент, крос-культурний менеджмент, медіа-менеджмент та PR, проектування та менеджмент соціокультурних процесів, менеджмент арт-проєктів та креативні індустрії, управління соціальними мережами: масова та кібернетична культури, міжнародні культурні відносини. І нарешті розглянемо організаційно-праксеологічне підґрунтя ОПП.

Відомо, що культурологія як окрема галузь гуманітарного знання починає своє існування у першій половині XX ст. Спочатку німецький філософ В.Освальд у 1909р., а потім американський філософ Л.Вайт пропонують термін «культурологія» – перший через відмежування від соціології, а другий пов'язуючи її з антропологічними дослідженнями культури. Складність полягає в тому, що у певному сенсі культурологія розчиняється в таких наукових галузях, як історія культури, теорія культури, філософія культури, семіотика культури, психологія культури, соціологія культури,

аксіологія культури, культурна антропологія тощо. Тобто предметна галузь культурології складається на перетині дисциплін, що дає певні підстави для тієї точки зору, що культурологія являє собою міждисциплінарне поле досліджень. Повинен відмітити, що обидві позиції – і визнання культурології як самостійної дисципліни, і розуміння її міждисциплінарного характеру мають право на існування. Більш того, уявляється, що вони доповнюють одна одну, через що культурологія за власним статусом належить постнекласичному або синергійному типу наукової раціональності.

Предметне коло ОПП визначено наступним чином: культурні процеси, явища, стани та ознаки їх усвідомлення, інтерпретація та моделювання; соціокультурні інститути та практики, що забезпечують формування культурних норм та цінностей, засоби їх втілення та використання [Шевцов, О कोरोков, Бродецька, Павленко 2022]. І таким чином, предметне коло нашої ОПП містить процесуальні, інституційні, семіотичні, ритуальні, аксіологічні, праксеологічні виміри, тобто відповідає міждисциплінарному характеру культурології. Організаційно ця міждисциплінарність підтримується ще й тим, що блок менеджменту культурних процесів забезпечують фахівці різних факультетів та спеціальностей, зокрема факультет економіки (крос-культурний менеджмент), факультет систем та засобів масової комунікації (медіа-менеджмент та PR), кафедра міжнародних відносин (міжнародні культурні відносини).

Висновки.

З'ясовано, що підготовка майбутніх організаторів культурних процесів уявляється дуже важливою й актуальною у контексті тих цивілізаційних викликів, з якими стикнулася Україна у першій чверті XXI ст. Позначено, що філософсько-педагогічні підвалини освітньої програми «Культурологія: менеджмент культурних процесів» являють собою трансцендентальний горизонт, тобто такий, що визначає апріорні умови функціонування цієї програми в триєдності філософсько-антропологічного, телеологічно-каузального, організаційно-праксеологічного аспектів. Доведено, що філософсько-антропологічне підґрунтя

ОПП містить синкретичний образ людини, який виникає не перетині трьох образів – людини, яка здатна до символічної діяльності, людини, яка здатна виконувати посередницькі функції, а також людини, яка вміє керувати складними культурними процесами через пошук спільної міри взаємодії. Усвідомлено, що телеологічно-каузальне підґрунтя ОПП містить, з одного боку, комплементарність трансцендентних та іманентних цілей культури, а з іншого, – сукупність каузальних механізмів для їх досягнення та відповідності. Встановлено, що організаційно-праксеологічне підґрунтя ОПП фундує її у контексті міждисциплінарності, що відповідає сучасному стану існування й розвитку наукового знання.

Бібліографічні посилання

- Cassirer, E. (2023). *Philosophie der Symbolischen Formen*. Bände 1-3. Meiner Felix Verlag Gmbh.
- Андросова, Д., Маркова, О. (2022). Антропология та культурология: методологічні пересічення й антитези. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*: наук. журнал, 2, 3-8. <https://doi.org/10.32461/2226-3209.2.2022.262192>
- Андрущенко, В., Русаков, С., Гончаренко, К. (2024). *V Академічні Читання пам'яті професора Г.І.Волинки: філософія, наука та освіта: науково-практична конференція* (1 травня 2024 р.). Львів-Торунь: Liha-Pres.
- Гомілко, О. (відп. ред.) (2005). *Покликання університету*: Зб. наук. пр. Київ: РІА «ЯНКО»; «ВЕСЕЛКА».
- Зубрицька, М., Бабалик, Н. (2002). *Ідея Університету*: Антологія. Львів: Літопис.
- Копієвська, О., Денисюк, Ж., Добровольська В. (ред.) (2023). У пошуках нових сенсів полікультурного світу. Повоєнний діалог культур: матеріали Міжнародної наук.-практ. Конф. (Київ, 2-3 лютого 2023 р.). Київ: НАКККіМ.
- Любарець, В. (2023). Менеджмент соціокультурної діяльності як складова системи державного управління. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*, 45, 178-183. <https://doi.org/10.35619/ucpmk.vi45.657>
- Максименко, С., Чудакова, В., Усманова, М. (ред.) (2021). *Актуальні питання психології, педагогіки, філософії XXI ст. Міждисциплінарний збірник наукових статей*. Вип. 2. Київ-Бухара.
- Максимовська, Н. (2021). Прикладна культурология та менеджмент культури: методология досліджень. *Культура України*, 74, 17-22. <https://doi.org/10.31516/2410-5325.074.03>
- Максимовська, Н. (2023) Менеджмент культури в контексті сучасної культурної політики. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*, 45, 163-169. <https://doi.org/10.35619/ucpmk.vi45.655>
- Максимовська, Н., Жолудь, О. (2023). Особливості менеджменту спеціальних подій в сучасному культуротворчому процесі, у: *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. Т.47, 158-165. <https://doi.org/10.35619/ucpmk.v47i.738>
- Сабадаш, Ю. (заг. ред.) (2023). *Феномен культури постглобалізму – контекст військових конфліктів. Виклики і перспективи культурологічного аналізу в повоєнному світі*: зб. мат. IV Міжнар. наук.-практ. конф., м.Київ, 22 листопада 2023 р.: у 2 ч. Київ: Маріупольський університет.
- Ткаченко, Л., Шульга, В. (упоряд.) (2024). *Національна наука і освіта в умовах війни РФ проти України та сучасних цивілізаційних викликів*: матеріали V Всеукраїнської міжгалузевої науково-практичної онлайн-конференції. Київ: Інститут обдарованої дитини НАПНУ.
- Шевцов, С., О कोरोков, В., Бродецька, Ю., Павленко, І. (2022). Освітньо-професійна програма «Культурология: менеджмент культурних процесів» [Електронний ресурс] Режим доступу: https://www.dnu.dp.ua/docs/news/kopp_034_2022_2023.pdf (дата звернення 15.05.2024)
- Шостак, В. (2023). *Культурна політика і культурна спадщина: досвід соціокультурного проектування в Україні та країнах Європи*, у: *Cultural and Artistic Practices: World and Ukrainian Context: Monograph*. Riga: 'Baltija Publishing', 542-581. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-322-4-25>

References

- Androsova, D., Markova, O. (2022). Antropologia ta kulturologia: metodologichni peresichennya j antitezy [Anthropology and Cultural Studies: Methodological Crossing and Antithesis]. *Visnyk National'noj akademii kerivnyh kadriv kul'tury i mystetstv*: nauk. Zhurnal, 2, 3-8. <https://doi.org/10.32461/2226-3209.2.2022.262192> (in Ukrainian)

- Andrushchenko, V., Rusakov, S., Goncharenko, K. (2024). *V Akademichni Chytannya pam'yati profesora G.I. Volynky: filosofia, nauka ta osvita: naukovo-praktychna konferencia* [V Academic Readings by Memory of Prof. G.I.Volynka: Philosophy, Science and Education: Scientific-Practical Conference]: L'viv-Torun': Liha-Pres. (in Ukrainian)
- Cassirer, E. (2023). *Philosophie der Symbolischen Formen*. Bände 1-3. Meiner Felix Verlag GmbH. (in German)
- Gomilko, O. (ed.) (2005). *Poklykannya universitetu: zb. nauk. pr.* [Mission of University: collection of scientific works]. Kyiv: RIA «YANKO»; «VESELKA». (in Ukrainian)
- Kopievs'ka, O., Denysyuck, Zh., Dobrovol's'ka, V. (eds.) (2023). *U poshukah novyh sensiv polikul'turnogo svity. Povoenny dialog kul'tur* [Searching New Senses of Poly-Cultural World. After-War Dialogue of Cultures]. Kyiv: NAKKKiM. (in Ukrainian)
- Lubarets', V. (2023). Menegment sociokul'turnoj diyal'nosti yak skladova systemy derzhavnogo upravlinnya [Management of Sociocultural Activity as a Part of a System of Government]. *Ukrains'ka kul'tura: mynule, suchasne, shlyahy rozvytku*, 45, 178-183. <https://doi.org/10.35619/ucpmk.vi45.657> (in Ukrainian)
- Maksimovs'ka, N. (2021). Prikladnaya kul'turologia ta menegment kul'tury: metodologia doslidzhen' [Applied Cultural Studies and Management of Culture: Methodology of Research]. *Kul'tura Ukrainy*, 74, 17-22. <https://doi.org/10.31516/2410-5325.074.03> (in Ukrainian)
- Maksimovs'ka, N., Zholud' O. (2023). Osoblyvosti menegmentu spetsial'nyh podij v suchasnomy kulturotvorchomy protsesi [Peculiarities of Management of Special Actions in Contemporary Cultural-Producing Process]. *Ukrains'ka kul'tura: mynule, suchasne, shlyahy rozvytku*, 47, 158-165. DOI: <https://doi.org/10.35619/ucpmk.v47i.738> (in Ukrainian)
- Maksymenko, S., Chudakova, V., Usmanova, M. (eds). (2021). *Aktual'ni pytannya psykhologii, pedagogiky, filosofii XXI st.* [Actual Questions of Psychology, Pedagogy, Philosophy of the 21st]. Mizhdyscyplinarnyj zbirnyk naukovykh statej. Ed. №2. Kyiv-Buhara. (in Russian)
- Maksymovs'ka, N. (2023) Menegment kul'tury v kontekste suchasnoj kul'turnoj politiki [Management of Culture in the Context of Contemporary Cultural Policy]. *Ukrains'ka kul'tura: mynule, suchasne, shlyahy rozvytku*, 45, 163-169. <https://doi.org/10.35619/ucpmk.vi45.655> (in Ukrainian)
- Sabadash, Yu. (gen. ed.) (2023). *Fenomen kul'tury postglobalizmu – kontekst vijs'kovykh konfliktiv. Vyklyky i perspektivy kul'turologichnogo analizu v poveennomu sviti* [Phenomenon of Postglobal Culture – the Context of Military Conflicts. Challenges and Perspectives of Analysis of Cultural Studies in Post-War World]. Kyiv: Mariupol'sky universitet. (in Ukrainian)
- Shevtsov, S., Okorokov, V., Brodets'ka, Yu., Pavlenko, I. (2022). *Osvitn'o-profesijna programa 'Kul'turologia: menegment kul'turnykh protsesov'* [Educational and Professional Program 'Cultural Studies: Cultural Process Management']. Retrived May 15, 2024 from https://www.dnu.dp.ua/docs/news/kopp_034_2022_2023.pdf (in Ukrainian)
- Shostak, V. (2023). *Kul'turna politika i kul'turna spadshchina: dosvid sociokul'turnogo proektuvannya v Ukraini ta krainah Evropy* [Cultural Policy and Cultural Heritage: the Experience of Social Projecting in Ukraine and European Countries], in: *Cultural and Artistic Practices: World and Ukrainian Context: Monograph*. Riga: 'Baltija Publishing', 542-581. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-322-4-25> (in Ukrainian)
- Tkachenko, L., Shul'ga, V. (comp.) (2024). *Natsional'na nauka i osvita v umovah vijny RF proty Ukrainy ta suchasnyh tsyvilizacijnykh vyklykiv* [National Science and Education in Conditions of the War between Russian Federation and Ukraine and Civilization Challenges]. Kyiv: Instytut obdarovanoj dytyny NAPNU. (in Ukrainian)
- Zubryts'ka, M., Babalyck, N. (2002). *Ideya Universitetu: Antologia* [Idea of University: Anthology]. L'viv: Litopys. (in Ukrainian)